

Anna Siwirska

Warszawa

Style funkcjonalne we współczesnym języku białoruskim

Stylistyka funkcjonalna zakłada, że styl jest funkcjonalną odmianą języka. Jak wskazują Andrzej Charciarek i Anna Zych w pracy *Odmiany i style współczesnego języka polskiego i rosyjskiego*, rozwój stylistyki funkcjonalnej zawdzięczamy przede wszystkim Praskiej Szkole Lingwistycznej, której przedstawiciele Vilem Mathesius, Bohumil Havranek i František Trávníček ujmowali język jako system stylów funkcjonalnych rozróżnianych ze względu na cel wypowiedzi. Chociaż V. Mathesius i B. Havranek początkowo używali w swoich pracach (począwszy od 1932 roku) terminu *język funkcjonalny*, to definiował on jednak to samo pojęcie, które później (od 1953) F. Trávníček nazwał ostatecznie *stylem funkcjonalnym*. B. Havranek wydzielał wyłącznie cztery style funkcjonalne: potoczny, zawodowy, naukowy, poetycki, F. Trávníček klasyfikował z kolei już sześć podstawowych stylów: naukowy, oratorski, urzędowy, towarzyski, publicystyczny, artystyczny¹. W oparciu o powyższe klasyfikacje powstawały liczne prace dotyczące stylów funkcjonalnych w kolejnych językach narodowych, a w latach 70–80. XX wieku pojawiły się także pierwsze badania poświęcone funkcjonalnej dyferencjacji stylowej współczesnego języka białoruskiego². Począwszy od tego okresu w pracach z zakresu językoznawstwa białoruskiego dominuje konserwatywna klasyfikacja pięciu głównych stylów funkcjonalnych: *naukowego, publicystycznego, artystycznego, oficjalnego i potocznego*³.

Dzisiejsza stylistyka funkcjonalna nie kwestionuje powyższego podziału, lecz jest skupiona przede wszystkim na analizie używania języka w zależności od uwarunkowań zewnętrznych, pozajęzykowych, takich jak forma podawcza tekstu (ustna, pisemna), społeczna sfera kontaktów, treść i cel komunikatu oraz stosunki między odbiorcą i nadawcą⁴, a pojęcie stylu

¹ A. Zych, A. Charciarek, *Styl potoczny wobec innych stylów funkcjonalnych* [w:] *Odmiany i style współczesnego języka polskiego i rosyjskiego*, A. Zych, A. Charciarek (red.), Katowice 2013, s. 35–37.

² М.Я. Цікоцкі, *Стылістыка беларускай мовы: Вучэб. дапам. для фак. журналістыкі*, 2-е выд., перапрац. і дап., Мінск 1995, с. 13.

³ М. ін. А.А. Каўрус, *Стылістыка беларускай мовы*, Мінск 1980; А.К. Юрэвіч, *Стылістыка беларускай мовы*, Мінск 1992; М.Я. Цікоцкі, *Стылістыка...*

⁴ *Стылістыка беларускай мовы*, Мінск 1992, с. 5–6.

функціональнаго застаў зьдэфінаванае, як: “грамадска ўсвядомленая, унутрана аб’яднаная спецыфічная сістэма моўных сродкаў, якая абу-моўлена мэтамі і прынцыпамі адбору гэтых сродкаў у той ці іншай сферы грамадскай дзейнасьці (навуковай, дзелавой, публіцыстычнай і г. д.) і найлепшым чынам абслугоўвае зносіны ў гэтай сферы”¹.

У мысьль powyższej definicji, każda sfera dysponuje własnym stylem funkcjonalnym, tj. dla sfery nauki, edukacji i oświaty charakterystyczny jest styl naukowy, dla stosunków społeczno-politycznych – styl publicystyczny, sfera prawodawstwa i ustawodawstwa posiada odpowiedni styl oficjalny, a dla działalności literackiej charakterystyczny jest styl artystyczny². Z kolei do kontaktów codziennych powinien służyć przede wszystkim styl potoczny.

Jednakże sfery wykorzystania współczesnego języka białoruskiego poszerzały się stopniowo. W związku z tym kolejne style funkcjonalne kształtowały się w różnym czasie, w innych warunkach i odmienne są perspektywy ich rozwoju w przyszłości.

Historia rozwoju języka białoruskiego dzieli się przede wszystkim na dwa ważne etapy. Pierwszy to okres od XIV do XVIII wieku, gdy na ziemiach Wielkiego Księstwa Litewskiego język starobiałoruski pełnił funkcję języka urzędowego. Był wykorzystywany powszechnie m.in. w sferze urzędowej, religijnej i artystycznej, jednak polityczne zbliżenie WKL i Korony doprowadziło do stopniowego wypierania języka starobiałoruskiego z kolejnych sfer komunikacyjnych. Ostatecznie język białoruski zachował się jedynie w odmianach gwarowych, a proces rozwoju literackiego języka starobiałoruskiego został przerwany. Drugi ważny okres to wiek XIX i XX, czyli czas powstawania współczesnego języka białoruskiego³. Chociaż omawiając ten proces nie można całkowicie abstrahować od tradycji literackiej języka starobiałoruskiego, to należy jednak podkreślić, że współczesny język białoruski kształtował się przede wszystkim w oparciu o funkcjonujące gwary ludowe, a stopniowy rozwój, upowszechnienie i normalizację współczesna białoruszczyzna zawdzięcza przede wszystkim sferze literackiej. Począwszy od XIX wieku zaczęła rozwijać się białoruskojęzyczna poezja i dramaty, następnie proza białoruska. W pierwszym etapie rozwoju literatury zarówno tematyka poruszana w dziełach, jak i język utworów był dosyć ograniczony. Jednak wraz z rozwojem literatury białoruskiej i języka występowała coraz większa dyferencjacja stylowa. Pisarze zaczęli stosować odmienne style w różnych typach wypowiedzi, powszechnie wykorzystywali element gwarowy, a także styl naukowy, czy w późniejszym okresie styl oficjalny i potoczny⁴. Z czasem w utworach literackich zaczęto prezentować nowe zjawiska, co powodowało zmianę specyfiki stylu artystycznego. Styl artystyczny we współczesnym języku białoruskim rozwija się wciąż bardzo dynamicznie,

¹ М.Я. Цікоцкі, *Стылістыка...*, с. 243.

² В.П. Красней, *Функцыянальна-стылявая дыферэнцыяцыя беларускай літаратурнай мовы*, [w:] *Беларуская мова*, Орле 1998, с. 225.

³ Л.М. Шакун, *Гісторыя беларускай мовы*, Мінск 1963, с. 192–195.

⁴ *Ibidem*.

w efekcie czego stał się jednym z najpełniej rozwiniętych stylów funkcjonalnych współczesnej białoruszczyzny. Nie oznacza to jednak, że jest to jedyny współcześnie rozwinięty styl funkcjonalny.

W XIX wieku język białoruski zaczął funkcjonować także poza literaturą. Już na przełomie XIX i XX wieku zaczęła kształtować się białoruskojęzyczna publicystyka¹, jednak styl używany w tym czasie w publicystyce zaledwie w nieznacznym stopniu odróżniał się od stylu funkcjonującego w literaturze pięknej². Dopiero drugie dziesięciolecie XX wieku to okres, w którym zaczęły regularnie ukazywać się liczne białoruskojęzyczne periodyki, gazety, czasopisma, ulotki i odezwy do narodu, dzięki czemu możliwa stała się większa dyferencjacja stylowa w języku białoruskim i zdecydowane wykształcenie się własnej specyfiki stylu artystycznego i publicystycznego. Współcześnie styl publicystyczny wykorzystywany jest w wielu białoruskojęzycznych gazetach, czasopismach, na antenie telewizji i na falach radia.

Kształtowanie się stylu naukowego rozpoczyna się wraz z funkcjonowaniem danego języka w sferze naukowej i powstaniem wystarczającego zbioru tekstów z dziedziny nauki³. W pierwszym okresie białoruskojęzyczną literaturę popularno-naukową stanowiły ulotki i broszurki dotyczące rolnictwa i hodowli zwierząt. Były one skierowane do osób niewykształconych, opierały się więc na języku ogólnym, unikały używania skomplikowanego słownictwa, terminów, złożonych zdań. Białoruskojęzyczne teksty dotyczące tematów naukowych zaczęły ukazywać się regularnie począwszy od lat 20. XX wieku⁴. Współcześnie po białorusku wydawane są prace dotyczące każdej dziedziny wiedzy, co dowodzi, że styl naukowy w języku białoruskim wciąż ewoluuje i reaguje na zmieniającą się sytuację społeczną. Wraz z dynamicznym rozwojem niektórych dziedzin naukowych, takich jak informatyka, medycyna i ekonomia, powstają nowe zjawiska i zagadnienia, które potrzebują odpowiedniej terminologii. Język białoruski reaguje na te wyzwania i stale poszerza zasób leksykalny, przede wszystkim terminologiczny, stylu naukowego.

W warunkach białoruskich szczególnie trudno było wykształcić styl oficjalny, ponieważ współczesny język białoruski przez lata nie był wykorzystywany w sferze urzędowej. Wraz z ograniczeniem funkcjonowania języka starobiałoruskiego na terytorium Białorusi większość oficjalnych dokumentów była drukowana, w zależności od okresu i regionu, w języku polskim lub rosyjskim. Po białorusku urzędnicy nie tylko nie pisali, ale także nie mówili, bo, szczególnie w Imperium Rosyjskim, powszechną praktyką było wysyłanie rosyjskich urzędników na terytorium dzisiejszej Białorusi, co

¹ *Ibidem*, s. 240.

² *Ibidem*, s. 258.

³ В.К. Журавлев, *Социологический аспект истории литературных языков: Влияние социальных факторов на функционирование и развитие языка*, Москва 1988, s. 106.

⁴ А. Лапкоўская, *Некаторыя асаблівасці навукова-вучэбнага стылю беларускай мовы* [у:] *Актуальныя праблемы мовазнаўства і лінгвістыкі. Матэрыялы Рэспубліканскай навуковай канферэнцыі*, агул. рэд. М.І. Новік; Мінск 2008, s. 278.

miało na celu umocnienie tam carskiej władzy i kontroli. Naturalnym stało się więc dla Białorusinów posługiwanie się dwoma językami: białoruskim w sferze nieoficjalnej i rosyjskim w sferze oficjalnej.

Sytuacja zmieniła się dopiero w pierwszej połowie XX wieku, gdy na fali tzw. pierwszej białorutenizacji współczesny język białoruski zaczęto wykorzystywać we wszystkich sferach społecznych, w tym także w sferze oficjalnej, a w odmianie urzędowej funkcjonowały dwa języki: białoruski i rosyjski (w części okresu międzywojennego także język polski i jidysz). W tym czasie trwały intensywne prace nad tworzeniem białoruskiej terminologii, także urzędniczej i od tego czasu można mówić o rozpoczęciu procesu kształtowania się i rozwoju stylu oficjalnego we współczesnym języku białoruskim¹. W porównaniu do innych stylów funkcjonalnych we współczesnej białoruszczyźnie styl oficjalny zaczął kształtować się jednak jako ostatni² i jest wykorzystywany w sferze urzędowej rzadziej, niż język rosyjski. Mimo że w większości urzędów państwowych dostępna jest informacja i druki do wypełnienia w białoruskiej wersji językowej, to w debacie publicznej, podczas oficjalnych wystąpień lub w trakcie rozmów z urzędnikami dominuje język rosyjski.

Najtrudniejsza do omówienia jest jednak sytuacja potocznej odmiany współczesnego języka białoruskiego. Pierwotnie w codziennych kontaktach białoruskiego społeczeństwa język funkcjonował przede wszystkim w odmianie gwarowej. Po II Wojnie Światowej mieszkańcy Białorusi masowo przenosili się ze wsi do miast. Wraz ze zmianą miejsca zamieszkania, stopniowo zaprzestawali posługiwanie się gwarami, najczęściej zastępowali je jednak językiem rosyjskim, a nie współczesnym językiem białoruskim, „który nigdy nie był powszechnie używany w miastach na terytorium Białorusi w okresie radzieckim”³. Prawdopodobnie w związku z tym powstało przekonanie, że współczesny język białoruski nie wykształcił w ogóle własnej odmiany potocznej. Taka ocena sytuacji jest jednak nieprawdziwa, bowiem osoby białoruskojęzyczne, które na co dzień używają języka białoruskiego, muszą posługiwać się w codziennej komunikacji stylem potocznym. Odmawianie językowi białoruskiemu umiejętności sformułowania stylu potocznego bierze się prawdopodobnie z błędnego rozumienia samego terminu stylu potocznego, który jest kojarzony przede wszystkim z brakiem poprawności, kolokwializmami, wyrażeniami slangowymi, a nawet wulgarnościami. Sednem stylu potocznego, jak i każdego innego stylu funkcjonalnego, jest jednak sfera, w której jest wykorzystywany. Antoni Furdal w pracy *Językoznawstwo otwarte* definiuje styl potoczny przede wszystkim jako „styl o najbardziej uniwersalnym charakterze, którym posługujemy się na co

¹ *Najnowsze dzieje języków słowiańskich: Беларуская мова*, рэд. А. Лукашанец, М. Прыгодзіч, Л. Сямешка, Ополе 1998, s. 257–259.

² Л.М. Шакун, *Гісторыя...*, *op. cit.*, s. 260.

³ Т. Рамза, *Гутарковае беларускае маўленне: крытэрыі вызначэння*, „*Acta Albaruthenica*” 2012, t. 12, s. 166.

dzień”¹. Jest więc to podstawowy instrument, który służy zaspokajaniu większości potrzeb komunikacyjnych. W związku z tym osoby wykształcone, które na co dzień posługują się współczesnym językiem białoruskim nie mówią z pewnością stylem artystycznym, lecz prawdopodobnie posługują się „kulturalną formą stylu potocznego”². Osoby gorzej wykształcone mogą posługiwać się stylem charakteryzującym się mniejszą poprawnością, jednak obydwa warianty mieszczą się w szerokim spektrum zjawisk właściwych dla potocznej odmiany współczesnego języka białoruskiego.

Zaprezentowana charakterystyka i wstęp historyczny miały na celu ukazanie kierunków rozwoju tradycyjnych odmian stylowych współczesnego języka białoruskiego, jednak jest to tylko początek rozważań nad specyfiką wszystkich stylów funkcjonalnych we współczesnej sytuacji komunikacyjnej. W dzisiejszej sytuacji komunikacyjnej język przestał funkcjonować wyłącznie w dotychczasowych formach i odmianach. XXI wiek, wraz z upowszechnieniem się Internetu i mass mediów, zrewolucjonizował dotychczasowe stosunki społeczne i sytuacje komunikacyjne. Każdy współczesny, rozwinięty, żywy język, w tym także język białoruski, był zmuszony wykształcić więc swoją internetową odmianę, która różni się od tradycyjnych form mówionych i pisanych³. Zdaniem Siarhieja Ważnika, internetowa odmiana języka to swoista hybryda, która w zapisie graficznym stara się oddać składnię, szyk zdania, tempo i emocjonalność typową dla potocznego stylu mówionego⁴.

Najlepiej jest to zauważalne w przypadku tych stylów, dla których odmiana mówiona jest wariantem prymarnym. Wypowiedź potoczna, chociaż może zostać zapisana, to jednak zawsze pierwotną i bardziej naturalną formą dla niej będzie realizacja ustna, nie pisemna⁵.

W ustnej formie stylu potocznego bardzo ważna jest niewerbalna warstwa komunikatu, gesty, miny, ton głosu itd. W komunikacji internetowej brakuje tych elementów wypowiedzi, jednak ponieważ są one niezbędne do poprawnej interpretacji intencji nadawcy, użytkownicy Sieci wypracowali własne znaki, mające zastąpić tę niewerbalną część komunikatu⁶. Za pomocą

¹ A. F u r d a l, *Językoznawstwo otwarte*, Wrocław 1990, s. 186–187.

² M. in. *Najnowsze dzieje języków słowiańskich...*, s. 259.

³ И. В. С о в п е л ь, *Лингвистические ресурсы белорусского языка и их приложения* [w:] *Беларуская мова. Інтэрнэт і камп’ютэр: матэрыялы круглага стала Міжнароднага сымпозіума „Разнастайнасць моў і культур у кантэксце глабалізацыі”*, Мінск 2002, s. 7.

⁴ С. А. В а ж н і к, *Актыўныя працэсы ў сінтаксісе сучаснай беларускай мовы: Сінтаксіс байнэту* [w:] *Русский язык: система и функционирование (к 80-летию профессора П.П. Шубы): Материалы III Междунар. науч. конф.*, Мінск 2006, т. 2, с. 127.

⁵ A. W i l k o Ń, *Typologia odmian językowych współczesnej polszczyzny*, Katowice 1987, s. 60.

⁶ В. А. К у з ь м і ч, В. В. Ш а х а б, *Практычная і функцыянальная стылістыка беларускай мовы*, Мінск 2008, с. 33.

znaków interpunkcyjnych, tzw. emotikonów oraz obrazków (memów) lub króciutkich filmików (gifów) są w stanie wyrazić szerokie spektrum emocji¹.

Kolejną istotną cechą stylu potocznego jest dążenie do jak największej ekonomii języka. Głównym celem komunikatu jest szybkie przekazanie danej treści przy użyciu jak najmniejszej liczby środków leksykalnych, dlatego też w pierwszej kolejności wykorzystywane są elementy, które pozwalają jak najszybciej, chociaż przez to często mniej dokładnie, przekazać komunikat². Wyraźnie widać to przede wszystkim w składni, w której często pomijane są liczne elementy, stosowane są skróty, w tym tzw. skróty myślowe. W odmianie internetowej zjawisko to przejawia się przede wszystkim wykorzystaniem wielu skrótów tworzonych w różnorodny sposób. Jednym z najpowszechniejszych zjawisk językowych w Internecie jest skracanie pojedynczych słów np. *дзяк* (*zamiast дзякуй*); *зара* (*зараз*), *клава* (*клавіатура*), *комп* (*комп'ютер*). Podobnie powstają skróty wyrażań składających się z kilku leksemów np. *кл* (*калі ласка*); *у. н.* (*усяго найлепшага*); *чк* (*чакай*); *дп* (*да пабачэння*)³.

Z drugiej strony, w stylu potocznym często powtarzane są zwroty i wyrażenia, które nie wnoszą do komunikatu żadnej treści, niemniej są używane, typu *ээ ...*, *таго, значыць, што я хацеў сказаць, праўда, так кажучы* i t.d. Co symptomatyczne, są one też często stosowane w rozmowach internetowych. Aby przekazać współrozmówcy, że się zastanawia, nadawca komunikatu internetowego stosuje zapis dźwiękonaśladowczy *хммм*, chociaż w tej formie kontaktu jest on zbędny. To pokazuje, jak bardzo komunikacja wirtualna stara się odwzorowywać procesy językowe zachodzące w rzeczywistości, jednak zjawiska językowe zachodzące w Sieci wpływają także na język białoruski funkcjonujący w rzeczywistości pozawirtualnej.

Dotyczy to przede wszystkim warstwy leksykalnej; wirtualna społeczność żywo reaguje na aktualne wydarzenia, nowości oraz zmiany i jeśli zachodzi taka potrzeba, szuka słów do nazwania nowych zjawisk. Jest to naturalny proces, odbywający się w każdym żywym współczesnym języku, który musi reagować na wciąż zmieniający się świat. Internet, w którym język białoruski może swobodnie funkcjonować, rozwijać się i wzbogacać o wciąż nowe jednostki leksykalne, może okazać się bardzo ważną sferą rozwoju języka białoruskiego, szczególnie biorąc pod uwagę współczesną sytuację językową na Białorusi, gdzie w sferze codziennej komunikacji wciąż jeszcze dominuje język rosyjski, nie białoruski.

Styl potoczny jest więc wykorzystywany powszechnie w codziennym życiu, zarówno realnym, jak i wirtualnym, jednakże nie wyczerpuje on pełnej dyferencjacji stylowej języka białoruskiego w Internecie. Wszystkie po-

¹ Я. Тарса, *Способы выражения чувств и эмоций в Интернет-общении* [w:] *Вспомогательные исследования над языком русским и его отклонениями*, pod red. K. Dembskiej i D. Paśko-Konecniak, Toruń 2017, s. 15.

² В.А. Кузьмич, В.В. Шахоб, *Практичная і функцыянальная...*, s. 36.

³ С.А. Важник, *Беларуская мова ў Інтэрнэце*, „Acta Neophilologica”, t. VIII, Olsztyn 2006, s. 82.

wyższe uwagi dotyczyły swobodnych, prywatnych internetowych rozmów prowadzonych na czatach, Messengerach, grupach społecznościowych, forach tematycznych. Jednakże do Internetu przenoszone są kolejne sfery życia społecznego, tym samym rozszerza się spektrum internetowych sytuacji komunikacyjnych. W Sieci funkcjonują różne odmiany internetowego stylu publicystycznego, artystycznego, naukowego i oficjalnego, a cyfrowa dyferencjacja stylowa staje się coraz bardziej urozmaicona.

Szczególnie dynamicznie w Internecie rozwija się publicystyka białoruskojęzyczna, co w dużym stopniu determinuje jej formę i wykorzystywane przez nią środki stylistyczne. Współczesne internetowe teksty publicystyczne reagują na aktualną sytuację społeczno-polityczną na Białorusi, a ich styl ilustruje najnowsze zjawiska i tendencje językowe, w pierwszej kolejności wypracowując odpowiednie środki leksykalne, niezbędne do nazwania elementów nowej rzeczywistości¹. Często pojedyncze leksemy utworzone na potrzeby konkretnego tekstu publicystycznego zaczynają później funkcjonować także w języku powszechnym. W ten sposób styl publicystyczny wywiera pozytywny wpływ na rozwój powszechnego zasobu leksykalnego współczesnego języka białoruskiego. Co ważne, na kształt internetowej odmiany stylu publicystycznego coraz większy wpływ mają użytkownicy Sieci. W przestrzeni wirtualnej wszystko jest interaktywne, co oznacza, że brak w nim wyłącznie biernych czytelników. W Internecie odbiorców zastąpili użytkownicy, którzy współtworzą prezentowane treści. W bardziej tradycyjnych formach mass mediów, takich jak internetowe wydania gazet i czasopism, np. „Зорка”, „Наша Ніва” oraz na portalach informacyjnych, np. Еўрапейскі і Белсат użytkownik nie ma wpływu na samą treść prezentowanych informacji, ale może skomentować każdy materiał i w ten sposób staje się częścią dyskursu medialnego. Na niektórych portalach udział internautów jest jeszcze większy: mogą wystąpić w trakcie programu, zabrać głos w audycji radiowej albo telewizyjnej, zadać pytanie do gościa danego programu, lub sami wystąpić w roli prowadzącego². Użytkownicy często mają także możliwość publikowania własnych treści, prowadzenia kanałów, podcastów, stron internetowych, blogów, videoblogów, czy mikroblogów na popularnych portalach społecznościach, np. na Tweeterze, i w ten sposób docierać do bardzo dużej grupy innych internautów³. Oznacza to, że każdy użytkownik Internetu może mieć realny wpływ na rozwój stylu publicystycznego, co w bezpośredni sposób wpływa na środki stylistyczne używane w dyskursie internetowym. Ponadto wiadomości za pomocą Internetu są przekazywane zdecydowanie szybciej, niż za pomocą innych kanałów informacyjnych, co także silnie wpływa na formę komunikatów. Mimo, mogłoby się zdawać, publicystyka nie jest tak silnie związana z ustną formą podawczą jak styl potoczny, powinna więc łatwiej dostosować swoją tradycyjną formę do rzeczywistości internetowej bez konieczności wprowadzania wielu

¹ Najnowsze dzieje języków słowiańskich..., s. 257.

² J. Grzenia, *Komunikacja językowa w Internecie*, Warszawa 2006, s. 17–18.

³ Г.Н. Трофимова, *Языковы вкрас интернет-эпохи в России*, Москва 2011, s. 29.

zmian, to jednak odmienność komunikacyjna zdecydowanie wyróżnia specyfikę internetowej odmiany z ogółu stylu publicystycznego¹. Odmiana internetowa charakteryzuje się większą swobodą, bezpośredniością, nowatorstwem, potocznością, kolokwialnością, a czasami wulgarnością, niż tradycyjny wariant stylu publicystycznego.

Powyższa uwaga w równym stopniu dotyczy odmiany internetowej kolejnego stylu – artystycznego. Chociaż wielu twórców publikuje w Internecie tradycyjne utwory prozatorskie i poetyckie, a dla wielu artystów Sieć jest jedyną możliwością dotarcia do szerszego grona odbiorców, uzyskania popularności, finansowania i w efekcie wydania publikacji w tradycyjnej, drukowanej formie, to jednak immanentną cechą Internetu jest interaktywność i to ona w głównej mierze wyznacza kierunki rozwoju specyfiki wszystkich stylów funkcjonujących w przestrzeni wirtualnej². W przestrzeni wirtualnej styl artystyczny najczęściej wykorzystywany jest na różnego rodzaju blogach, mikroblogach oraz na portalach społecznościach w tzw. statusach, które mają najczęściej w humorystyczny sposób komentować rzeczywistość, np. „Раптоўна так разумееш, што табе на самой справе 34 ўжо. І цябе як мінімум «Не ўкрыжуюць», як сказаў вясёлы сябра. Але большая частка жыцця ўжо там, ззаду. Ну і чорт з ім. З жыццём” (Ales Piletski)³. Internetowe teksty artystyczne przeważnie są krótkie, wzbogacają je liczne ilustracje, filmiki, memy lub gify, ale ponad wszystko są to formy otwarte na bezpośredni kontakt z odbiorcą. Każdy użytkownik Sieci może natychmiast skomentować przeczytany tekst. Twórcy są więc w stałym kontakcie z odbiorcami swoich tekstów, często używają bezpośrednich zwrotów do nich i wręcz zachęcają do reagowania na zamieszczane treści. Tym samym zmniejsza się dystans między twórcą a czytelnikiem. Odbiorcy mogą zareagować na zamieszczony w Sieci utwór pozytywnie lub negatywnie, twórca musi więc być stale przygotowany na krytykę, która tak samo, jak wszystkie internetowe teksty, jest często wyrażana o wiele swobodniej i bardziej bezpośrednio, niż ma to miejsce w rzeczywistości pozawirtualnej.

Chociaż dla internetowych odmian poszczególnych stylów funkcjonalnych charakterystyczna jest większa swoboda, niż ma to miejsce w tradycyjnych odmianach tych stylów, w Sieci funkcjonują także style, dla których w tradycyjnej formie charakterystyczny jest brak dowolności. Teksty te, nawet w odmianie internetowej, zachowują charakterystyczny dla siebie wysoki stopień normalizacji. Powyższa uwaga dotyczy przede wszystkim stylu oficjalnego, który wykorzystywany jest w Internecie, np. w służbowej korespondencji mailowej, w różnego rodzaju oficjalnych oświadczeniach i wystąpieniach. Za pomocą Internetu użytkownik może także kontaktować się z różnego rodzaju urzędami, bankami, izbami i innymi instytucjami, składając odpowiednie wnioski, skargi, deklaracje, oświadczenia i wypełniając kwestionariusze. Mimo iż wymienione akty komunikacyjne cechują się

¹ J. G r z e n i a, *Komunikacja językowa...*, s. 23.

² *Ibidem*, s. 27.

³ A. P i l e t s k i, <https://www.facebook.com/alespilecki>, [dostęp: 17.02.2018].

interaktywnością, co zmienia ich charakter, to jednak styl oficjalny jest bardzo konserwatywny w swojej formie i niechętnie ulega innowacjom leksykalno-składniowym, utarte formy i klisze językowe używane w tradycyjnej odmianie stylu oficjalnego są więc także wykorzystywane w odmianie internetowej.

Podobnie można scharakteryzować internetową odmianę stylu naukowego. W Sieci funkcjonuje wiele białoruskojęzycznych stron internetowych, poświęconych nauce i edukacji, których autorzy posługują się rozwiniętym stylem naukowym, nieróżniącym się od stylu funkcjonującego w tradycyjnych drukowanych publikacjach naukowych. Ciekawą sferą, w której jest wykorzystywana internetowa odmiana stylu naukowego są wszelkiego rodzaju fora poświęcone językowi białoruskiemu. Największe grupy i strony na Facebooku to: m. in. grupa *Беларуская мова на спажывецкім рынку* (2436 członków), strona *Беларуская мова на кожны дзень* (2342 obserwujących), strona *Беларуская мова* (1041 obserwujących), grupa *Роднае Слова* (994 członków)¹. Na portalu vKontakte: m. in. strona *Беларуская мова – Беларускі язык* (12697 obserwujących), strona *Беларуская мова для лянiвых* (4477 obserwujących), grupa *Беларуская мова* (3482 członków), grupa *Клюб беларускае мовы* (1001 członków)². Na wymienionych portalach internetowych użytkownicy często dyskutują nad poprawnością językową, konsultują się, uczą się nowych słów, wymieniają się swoimi spostrzeżeniami dotyczącymi języka białoruskiego. Na forum grupy często toczono są dyskusje dotyczące poprawności językowej, w trakcie których członkowie konwersacji posługują się terminologią naukową, a efektem dyskusji często jest wypracowanie wspólnego stanowiska w stosunku do nowych zjawisk językowych, normalizacja i standaryzacja tych zjawisk lub wprowadzenie do zasobu języka białoruskiego nowych jednostek leksykalnych o charakterze ogólnym.

Każdy język powinien reagować na zmieniającą się rzeczywistość, rozwijać się i wzbogacać, głównie o terminy nazywające nowe elementy rzeczywistości. Dzięki Internetowi znajomość nowych jednostek leksykalnym bardzo szybko upowszechnia się w społeczeństwie, a w warunkach białoruskich wiele procesów słotwórczych bez Internetu byłoby dodatkowo utrudnione ze względu na ograniczoną liczbę sfer komunikacyjnych, w których język białoruski funkcjonuje. Liczba pytań zamieszczanych na portalach społecznościach, dotyczących poprawności użycia danego słowa lub wyrażenia świadczy o bardzo silnej potrzebie społecznej wyjaśniania niejasności lingwistycznych i braku innej sfery komunikacyjnej, w której użytkownik języka białoruskiego mógłby to zrobić. Sieć stała się więc miejscem, w którym w dużym stopniu następuje normalizacja współczesnego języka białoruskiego oraz kodyfikacja nowych zjawisk i elementów językowych.

Należy jednak szczególnie podkreślić, że powyższa uwaga dotyczy wszystkich przedstawianych stylów funkcjonalnych. Wraz ze stale upow-

¹ <https://www.facebook.com>, [dostęp: 30.08.2017].

² <https://vk.com>, [dostęp: 30.08.2017].

szechniającym się wykorzystaniem techniki cyfrowej w kolejnych sferach życia współczesnego człowieka poszerza się liczba funkcji, które język pełni w przestrzeni cyfrowej, i tym samym kształtują się internetowe odmiany wszystkich stylów funkcjonalnych. W rzeczywistości wirtualnej nie funkcjonuje tylko jeden styl, nie ma też osobnego stylu internetowego języka białoruskiego. Odmiany stylowe wykorzystywane w Sieci posiadają własne środki stylistyczne, różniące się od środków charakterystycznych tradycyjnym formom poszczególnych stylów. We współczesnym Internecie istnieje jednak pełna dyferencjacja stylowa i różne treści, w zależności od celu komunikacyjnego i sfery użycia, różnią się między sobą stylem w takim samym stopniu, jak ma to miejsce w rzeczywistości pozawirtualnej. Powyższa uwaga dotyczy wszystkich języków nowożytnych, jednak język białoruski znajduje się w sytuacji wyjątkowej, bowiem jest wykorzystywany powszechniej w rzeczywistości wirtualnej niż pozawirtualnej. Internauci mają możliwość swobodnej modulacji rzeczywistości wirtualnej. Część z nich wykorzystuje to do tworzenia, głównie za pomocą portali społecznościowych, kręgu znajomych, którzy na co dzień posługują się językiem białoruskim¹. W rzeczywistości pozawirtualnej, w której językiem kontaktów codziennych większości Białorusinów jest jednak język rosyjski, tak określony dobór znajomych jest trudny do zrealizowania. W sieci łatwiejszy jest też dostęp do białoruskojęzycznej informacji, literatury i materiałów do nauki. Internet jest więc dla języka białoruskiego sferą, która zabezpiecza mu możliwość swobodnego rozwoju wszystkich stylów funkcjonalnych w większym stopniu, niż inne, pozawirtualne sfery komunikacyjne.

Anna Siwirska

Functional Styles in Contemporary Belarusian

A b s t r a c t

This article examines the development of functional styles in the Belarusian language. The author presents a contemporary style differentiation based on the example of new genres of texts that function on the Belarusian Internet and discusses in detail possibilities for the development of colloquial, artistic, scientific, official and journalistic styles in virtual reality.

¹ Т. Р а м з а, *Между реальностью и игрой или "новые" носители белорусского языка и их речь* [w] *Язык і текст у ўjęцці структуральным і функцыянальным: кніга jubileuszowa dedykowana Profesorowi Aleksandrowi Kiklewiczowi z okazji 60. Urodzin*, pod redakcją Arkadiusza Dudziaka i Joanny Orzechowskiej, Olsztyn 2017, s. 359.